

Сборник научных статей по итогам Пятой Международной научно-практической конференции. 2015. С. 243-247.

3. Остаев Г.Я. Стратегический (управленческий) учет и контроль затрат в сельском хозяйстве. / Остаев Г.Я. Вестник Ижевской государственной сельскохозяйственной академии. 2014. № 4 (41). С. 52-55.

Пилипенко Л.М.

доктор економічних наук, доцент

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

ПРИНЦИП ОБАЧНОСТІ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Вихідними фундаментальними положеннями будь-якої наукової теорії, концепції чи парадигми є її принципи. Саме принципи сукупно з визначеннями і судженнями „формують систему адекватного уявлення про явища, що дає змогу їх пояснити, враховуючи позицію конкретної ситуації” [1, с. 248]. Не винятком є й теорія бухгалтерського обліку.

Розвиток бухгалтерського обліку як науки базувався на низці принципів, перелік і зміст яких відрізнявся у різних державах, облікових моделях, бухгалтерських наукових школах, системах стандартизації бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Реформа бухгалтерського обліку на межі 2000-их рр. передбачала виділення десяти основних принципів бухгалтерського обліку: обачності (консерватизму), повного висвітлення, автономності, послідовності, неперервності, нарахування та відповідності доходів і витрат, переважання сутності над формою, історичної (фактичної) собівартості, грошового вимірника, періодичності. Проте нова редакція Закону України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 05.10.2017 р. № 2164-VIII обмежила перелік основних принципів бухгалтерського обліку, виключивши з нього принципи обачності, історичної собівартості, періодичності [2]. І хоча закон передбачає можливість застосування й інших принципів, визначених міжнародними стандартами, національними стандартами (положеннями) бухгалтерського обліку або національними стандартами (положеннями) бухгалтерського обліку у державному секторі економіки (поки-що НП(С)БО 1 не відкориговане під зміни в законі і все-ще містить десять основних принципів бухгалтерського обліку), все ж виключення із основного регламентуючого закону окремих принципів може свідчити про „принципові” (вибачте за тавтологію) тенденції у розвитку методології бухгалтерського обліку.

Принцип обачності насамперед пов'язаний з невизначеністю оцінки об'єктів бухгалтерського обліку. Як стверджує проф. С.Ф. Голов, цей принцип „дає змогу уникнути зайвого „оптимізму” під час оцінки в бухгалтерському обліку, тобто зменшити ризик суб'єктивності в умовах застосування облікової оцінки” [3, с. 8]. Саме ця властивість принципу обачності зумовлює найбільший недолік його застосування – завищення оцінки витрат і зобов'язань та заниження оцінки доходів і активів, що за твердженням німецького вченого Й. Бетге, призводить до формування в системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності скритих резервів. Такі резерви істотно викривлюють фінансову звітність, як при їх формуванні, так і при ліквідації [4, с. 62-63]. А за умов домінування справедливої вартості в оцінних економічних інструментах, застосування принципу обачності ще більше викривлює фінансову звітність як основний публічний інструмент інформування про фінансово-майновий стан і результати діяльності суб'єктів господарювання.

Слушною є думка проф. Ф.Ф. Бутинця: „На відміну від вихідних положень природничих наук – фізики, хімії, математики, принципи бухгалтерського обліку розробляються людьми і можуть не діяти при зміні економічної ситуації” [5, с. 584]. Таким чином, виразні зміни економічних умов господарювання (а деякі вчені говорять навіть про зміну типу економічної системи) очевидно потребують змін фундаментальних принципів економічних наук, зокрема й науки про бухгалтерський облік (про що вже чимало написано і сказано на наукових заходах).

Американські вчені Е.С. Хендріксен та М.Ф. Ван Бреда роблять висновки, що внаслідок викривлення облікових даних „консерватизму не повинно бути місця в теорії обліку” [6, с. 103]. Проте, чи не є такі висновки занадто категоричними? Безперечно, американська наука чи не найбільше підпадала під вплив позитивістських тенденцій, і така категорична позиція авторів могла бути обумовлена їхніми прагматичними поглядами на практичне значення бухгалтерського обліку в інформаційному забезпеченні окремих груп стейкхолдерів підприємств. Однак, принцип обачності, як і будь-який інший принцип, виконує певну фундаментальну функцію у формуванні методології бухгалтерського обліку, а саме функцію забезпечення збереження капіталу підприємства. Повне нехтування цим принципом може спровокувати кризові явища в економіці, зокрема подібні до тих, що сталися в компаніях Enron, Parmalat та інших і були пов’язані з так званими бухгалтерськими приписками.

Таким чином, існує потреба в модифікації принципу обачності, наукові обґрунтування якої запропоновані як чужоземними, так і українськими науковцями, зокрема:

1) проф. С.Ф. Голов пропонує замінити принцип обачності принципом чутливості до ризику, який передбачає відображення у звітності господарських операцій та їхніх наслідків з урахуванням оцінки їх чутливості до ризиків діяльності підприємства [3, с. 8];

2) проф. С.Ф. Легенчук обґрунтував удосконалення принципу обачності на основі концепції ризику Ф. Найта [7, с. 14];

3) німецький вчений Й. Бетге пропонує оцінювати об’єкти бухгалтерського обліку за середнім арифметичним значенням між їхніми песимістичними та оптимістичними оцінками, а на різницю між середньоарифметичною та песимістичною оцінкою формувати спеціальний резерв – резерв коливань [4, с. 62-63].

Кожен з наведених підходів удосконалення принципу обачності має свої переваги та недоліки. Перші два спрямовані передусім на врахування ризиків (як основного прояву невизначеності), а третій ще й дає можливість забезпечити збереження капіталу, хоча не позбавляє баланси підприємств додаткових резервів, які потенційно можуть їх викривлювати. Та в умовах волатильності ринків та нестабільної кон’юнктури на глобальних ринках, пряме застосування справедливої вартості при оцінюванні об’єктів бухгалтерського обліку може зумовити викривлення публічної фінансової звітності, не менші від скритих резервів.

Список використаних джерел

1. Яремко І.Й. Концепції і парадигми бухгалтерського обліку як система наукових основ теорії / І.Й. Яремко // Вісник Національного університету „Львівська політехніка”. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2010. – № 691. – С. 246-252.
2. Про внесення змін до Закону України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” (щодо удосконалення деяких положень): Закон України від 05.10.2017 р. № 2164-VIII.
3. Голов С.Ф. Теорія багатоцільового бухгалтерського обліку / С.Ф. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 4. – С. 3-13.
4. Бетге Й. Балансоведение / Йорг Бетге; пер. с нем.: Научн. редактор В.Д. Новодворский. – М.: Изд-во “Бухгалтерский учет”, 2000. – 454с.

5. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку : підручник для студентів вузів спеціальності 7.050106 „Облік і аудит” / Вид. 2-е, доп. і перероб. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – 640 с.
6. Хендриксен Э.С., Ван Бреда М.Ф. Теория бухгалтерского учета: Пер. с англ. / Под ред. проф. Я.В. Соколова. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 576 с.
7. Легенчук С.Ф. Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку в умовах постіндустріальної економіки / автореф. дис. ... доктора екон. наук : 08.00.09 „Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / С.Ф. Легенчук; Житомирський державний технологічний університет. – Житомир, 2011. – 39 с.

Полятикiна Л. І.

кандидат економічних наук, доцент

Демидов В. О.

магістр

Сумський національний аграрний університет

м. Суми, Україна

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИНТЕТИЧНОГО ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Умови ринкової економіки характеризуються високим ступенем нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища господарювання, збільшенням впливу його чинників на економіку й управління підприємством.

У процесі господарської діяльності підприємство здійснює різні операції, в результаті яких гроші перетворюються в матеріали, матеріали - в готову продукцію, продукція - знову в гроші. Такий кругообіг матеріальних цінностей може, та й повинен бути нескінченним. І цілком закономірно, що у фірми в результаті діяльності виникають різні зобов'язання, а в підсумку успішної діяльності утворюється прибуток.

Господарська діяльність будь-якого підприємства неможлива без придбання у постачальників товарно-матеріальних цінностей, споживання робіт і послуг сторонніх організацій і, отже, без розрахунків за ці послуги [1].

Актуальність проблеми бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, покупцями і замовниками не є перебільшенням, оскільки облік боргових зобов'язань є найважливішою складовою частиною системи бухгалтерського обліку. Підприємства постійно ведуть розрахунки з постачальниками за придбані в них основні засоби, сировину, матеріали та інші товарно-матеріальні цінності та надані послуги із покупцями за купленими товарами, із замовниками за виконані роботи і надані послуги.

В наш час в умовах економічної кризи ризик несплати або несвоєчасної оплати рахунків збільшується, це призводить до появи дебіторської і кредиторської заборгованості. Частина цієї заборгованості в процесі фінансово-господарської діяльності неминуха і повинна знаходитися в рамках допустимих значень[3].

Питання щодо проблем обліку кредиторської заборгованості досить детально вивчалось та вивчається на сторінках періодичних видань та спеціальної літератури. Дослідженню цих проблем присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, таких як Р.А.Алборов, П.С.Безрукіх, О.С.Бородкін, Ф.Ф.Бутинець, С.Ф.Голов, О.М.Головащенко, Р.Грачова, І.Губіна, В.А.Єрофєєва, А.А.Єфремова, В.М.Костюченко, Т.Н.Малькова, Н.М.Малюга, М.Ю.Медведев, В.Моссаковський, В.В.Нарежний,